

Інна Рожі

к.п.н, доцент кафедри географії та методики її навчання

ДІЯЛЬНІСНО-ПРАКТИЧНИЙ КРИТЕРІЙ КРАЄЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У сучасній педагогічній літературі представлено різні підходи до критеріально-оцінного апарату формування компетентності. Запропоновано різні критерії й показники сформованої компетентності здобувачів вищої освіти, серед яких: академічна успішність, міцність засвоєння, вміння виконувати завдання проблемного характеру; теоретичні знання навчальних дисциплін, зміст пізнавальної діяльності, самостійність; операційна діяльність під час виконання творчих робіт, зміна співвідношення між краєзнавчою діяльністю, яку організовує викладач, і виконаною здобувачами вищої освіти в ході дослідницької роботи.

Кожен критерій краєзнавчої компетентності має показники, які відображають якісну й кількісну характеристику її складових. Крім того, входячи до складу критеріїв, показники є їхніми конкретними, стійкими вимірниками, які допомагають проводити спостереження й облік [2].

Діяльнісно-практичний критерій краєзнавчої компетентності характеризується активною діяльністю майбутнього вчителя, спрямованою на поглиблення знань, формування вмінь і навичок організації краєзнавчо-туристської діяльності під час роботи в польових умовах, проведення екскурсій, організації музейної роботи. Особлива увага зосереджена на оволодінні практикою гурткової роботи й відпрацюванні методики організації туристських походів, де чільне місце посідають вміння роботи з географічною картою, планування послідовності й тривалості організації, безпосереднього процесу навчальної діяльності з краєзнавства і туризму, що сприяє самостійності мислення, розвиткові вмінь виокремлювати головну думку, аналізувати результати краєзнавчо-туристської роботи;

сформованість навичок роботи з туристським спорядженням; вміння працювати з інформаційними джерелами краєзнавчого змісту.

Отже, основними критеріальними показниками діяльнісно-практичного критерію краєзнавчої компетентності є вміння.

Уміння – «самостійна свідома дія для практичного чи теоретичного застосування набутих знань» [4, с. 285]. О. Бондаренко стверджує, що майбутній учитель географії повинен уміти виявити й показати своїм вихованцям культурно-історичну цінність простих, на перший погляд, речей (документів, будівель, пам'ятників). Це вимагає належного рівня професійної підготовки: наявності не тільки фактичних знань із багатьох галузей (історія, література, біологія, географія, економіка), а й вміння вільно орієнтуватися в потоці сучасних культурно-історичних і соціально-економічних проблем рідного краю, активно залучати молодь до їх вивчення. Успіх краєзнавчої роботи залежить і від того, наскільки вчитель уміє правильно поставити мету майбутньої діяльності, прагне її досягти разом зі школярами. Найбільш складним, на наш погляд, є вміння зацікавити юне покоління процесом пізнання різних сфер життя рідного краю. Нерідко це потребує ентузіазму, терпіння й умінь методично правильного проведення різноманітних форм краєзнавчої роботи (гуртки, екскурсії, походи, вікторини, диспути, круглі столи, рольові ігри тощо). Краєзнавча робота в школі є результатом спільної, творчої діяльності вчителя й школярів [1, с. 34].

Краєзнавчо-туристськими вміннями вважатимемо здатність здобувачів вищої освіти відбирати, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати теоретичні краєзнавчі відомості, вміння самостійно набувати знання про способи й методи самостійної краєзнавчо-туристської роботи, способи та методи застосування педагогічних технологій у процесі розв'язання пізнавальних краєзнавчих завдань, виконувати розумові операції, вміння робити висновки тощо.

Основою краєзнавчо-туристських умінь слугують насамперед дослідницькі вміння, що являють собою комплекс взаємо-пов'язаних умінь, забезпечують раціональну організацію, інтенсивність і результативність краєзнавчо-туристської роботи майбутнього вчителя географії. Основою положитимемо дослідницькі краєзнавчо-туристські вміння, як: аналітичні, проєктувальні, організаційні, конструктивні. Проєктувальні – вміння прогнозувати краєзнавчо-туристську роботу, її цілі, завдання та хід реалізації в процесі вивчення рідного краю; зіставляти опанування краєзнавчого матеріалу з практичною діяльністю для пізнання своєї місцевості; добирати систему завдань і практичних робіт із вивчення природи, культури, населення, господарства, екології «малої батьківщини»; планування системи самостійних і творчих робіт із засвоєння особливостей рідного краю. Організаційні – вміння організувати практичну (колективну, групову та індивідуальну) краєзнавчо-туристську діяльність із вивчення території рідного краю; правильно організувати й розподіляти час на всі етапи (підготовчий, основний, завершальний) краєзнавчо-туристської роботи на короткий або на тривалий термін; організувати діяльність учнів зі створення краєзнавчого музею (куточка) та збирання експонатів для музейних відділів; використовувати різноманітні форми включення учнів у навчальну й практичну роботу, навчати їх самоорганізації. Аналітичні – вміння помічати, систематизувати й передбачати можливі недоліки у своїй практичній краєзнавчо-туристській роботі, можливості та способи запобігання їм; проводити психолого-педагогічний аналіз процесу реалізації краєзнавчого принципу в географічній освіті учнів; аналізувати педагогічний досвід учителів географії в проведенні краєзнавчо-туристської роботи з узагальненнями й висновками. Конструктивні – вміння цілеспрямовано проводити практичну роботу з учнями на основі сформованої під час навчання у закладах вищої освіти краєзнавчої

компетентності; ефективно застосовувати в різних поєднаннях методи й засоби навчання в умовах підвищення інтересу до вивчення рідного краю; збільшувати ступінь самостійності учнів у практичній діяльності; відбирати необхідний краєзнавчий матеріал для використання його в освітньому процесі [3].

Отже, діяльнісно-практичний критерій краєзнавчої компетентності визначають на основі активної діяльності майбутнього вчителя географії, спрямованої на поглиблення знань про рідний край, що орієнтує на творче підвищення інтересу до вивчення географії та краєзнавства, забезпечує ознайомлення з принципами й методами організації краєзнавчо-туристської діяльності під час роботи в польових умовах, проведення екскурсій, організації музейної роботи.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. В. Формування готовності студентів природничо-географічних факультетів педагогічних університетів до краєзнавчої роботи з учнями: дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2009. 266 с.
2. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. Київ: Знання, 2007. 495 с.
3. Рожі І. Г. Зміст та структура краєзнавчої компетентності майбутніх учителів географії. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Глухів: РВВ Глухівського НРУ ім. О. Довженка, 2017. Вип. 34. С. 166–175.
4. Rozhi I. The competency-based approach in the context of future geography teachers training to the regional natural history and tourism work. *Intellectual Archive*. Canada. 2016. September/October. P. 73–90.